هەندێک بیرەوەریی خۆم لە زیندان

بەشی پێنجەم

مولاقات لە قزل قەلعە

ڕۆژێکیان لە قزل قەلعە بووم بانگیان کردم بۆ مولاقات. کەچووم پێم سەیر بوو، دایکم هاتبوو لەگەڵ کاک قادری سالمی. کاک قادر خزممان بوو لەگەڵ کاکم و دایکم پێکەوە هاتبوون. کاکم مولاقاتەکەی بۆ خۆی و دایکم وەرگرتبوو بەڵام لەو کاتەدا لە بازاڕەوە وەڕێ کەوتبوو بێت بۆ قزل قەلعە، درەنگ کەوتبوو و نەگەیشتبوویە، قادر گیانیش ئەو مەترسییەی وەئەستۆ گرتبوو و خۆی لەجیاتی کاکم لەقەڵەم دابوو و ئیجازەنامەکەی تەحویلی پاسەوانی بەردەرگا دابوو، ئەوانیش لە مەسەلەکەیان نەکۆڵیبووەوە و گوتبوویان بڕۆنەژووری. چاوپێکەوتنەکە حوزووری و لە دەفتەری زیندان بوو. هەر چوومە ژووری، ڕاستەوخۆ چووم دایکم ماچ کرد و لەجیاتی ئەوەی بڵێم چۆنی چاکی، لەبن گوێیدا گوتم: "باسی فڵانەکەسم نەکردووە!" ئەو کەسە، یەک لەوانە بوو کە نامیلکەکانم پێدابوو بیخوێنێتەوە. دایکم هەر لە زووەوە لەگەڵ سیاسەت و زینداندا ناسیاوی هەبوو و هەر لە سەردەمی کۆمار و ساڵانی ١٣٣١ و ٣٢ و گیرانی کاکمەوە بە باشی شارەزای کاری نهێنی کردن و کتێب شاردنەوە بوو و لەوشتانە باش تێدەگەیی. ئیدی دوای ئەو قسەیە و کاتێ زانیم مەئموورەکان لە مەسەلەکە نەگەیشتوون، خەیاڵم ئاسوودە بوو لەبەر ئەوەی لە زیندان هەر نیگەران بووم نەکا ئەو خزمەشمان بە ئاگری من بسووتێ و بیگرن.

دواتر ماوەیەک قسەمان کرد، بە کوردی و فارسی و مەئموورەکانیش زۆریان پرکێشی نەدەکرد. من حوکم درابووم و کارم تەواو ببوو. بەینێکی باش دانیشتین و قسەمان کرد، دایکم هەوڵی دەدا نەگری، لە کۆتاییدا گوتیان کات تەواوە و دیسان ماچ کردنی هەردوکیان و ڕۆیشتنیان. یادی دایکیشم و قادر گیانیش بەخێر بێت کە ئەو ڕیسکەی کردبوو و نەترسابوو بێتە چاوپێکەوتنم. قادر دەستە گوڵێک بوو نموونەی نابێتەوە، پاسدار و بەسیجی میاندواو دووساڵێک دوای شۆڕشی ١٣٥٧ئەو دەستەگوڵەیان پەڕپەڕ کرد. وەختێک هەواڵەکەم بیست گێژ بووم، نەمدەویست باوەڕ بکەم. نەمردنی باوکم و نە هی کاکم ئەوەندەیان شوێن لەسەر دانەنام کە کووژرانی ئەو.

بەهەرحاڵ، چەند مانگێک لە قزل قەلعە بووم، کە دەمگۆی ئەوە بڵاو بووەوە گوایە قزل قەلعە چۆڵ دەکەن و دەیڕووخێنن و ئێمەش دەبەنە زیندانی ئێڤینی تازە.

ئێڤینی تازە

ڕۆژێکیان ئێمەی هەر سێ بەندە عموومییەکەی زیندانی قزل قەلعەیان سواری ئوتوبۆسێک کرد و ئەوانی ئینفیرادیشیان بە مینی بۆس هێنا و بردیانین بۆ زیندانی ئێڤین. وابزانم کۆتاییەکانی هاوین یان

سەرەتاکانی پایزی ساڵی ١٣٥٣ بوو، هەوا هەر گەرم بوو و ئوتۆبۆسەکە مەنفەزی نەبوو، زۆریش درەنگ وەڕێ کەوت، تا وەڕێ کەوت چەندکەس بوورانەوە. ئیتر دەرگای جەهەننەمی قزل قەلعە داخرا و درەنگتر ڕووخێنرا. لە قزل قەلعە چها نەکرابوو و چ ئارەزووهایەک بۆ ئازادی و عەداڵەت و بەرانبەری لەوێ بەربا نەچووبوو، چ جینایەت و ئەشکەنجە و ئازارێک تووشی ئازادیخوازان نەهاتبوو. هەموو ئەوانە لەو هاوینەی ساڵی ١٣٥٣ دا بوون بە مێژوو و ئیتر دیاردەیەکی چەپەڵ بە ناوی زیندانی قزل قەلعە لە سەر ڕووی زەوی پاک بووەوە بەڵام ڕووی ڕەشی ئەشکەنجەچییەکانی ڕژیمی پەهلەوی هەرگیز پەک نابێتەوە. دوای ئازاد بوونی من شوێنی قزل قەلعە بوو بە مەیدانی میوە وتەرەبار، من چووم و ویستم بە حیسابی کۆڵانەکانی دەوروبەر شوێنی دەقیقی بەندە عموومی و ئینفیرادییەکان بدۆزمەوە. تازە هەمووشت تەواو ببوو و ئەو خەڵکەی دەهاتنە شوێنەکە هەمووی لەبیری ئەوەدا بوون سێو وپرتەقاڵەکەیان تمەنێک هەرزانتر بکڕن، کێ بوو دەنگی شەللاق و هاواری ئەشکەنجەکراوان ببیسێت و پەڕەی گوڵی ئاواتەکانی ئەو هەموو لاوە بێ تاوانە کۆبکاتەوە کە بە درێژایی دەیان ساڵ بە دەست زیندانبانەکانی شاهی شاهانەوە هەڵوەریبوونە سەر خشتە سوورەکانی زەوی "سوورەقەڵا"؟ ژیان تا بووە هەر وا بووە. دەڵێن ئەو زیندانی "باستیل" ەی وا لە شۆڕشی مەزنی فەرەنسەدا دەرگای کرایەوە و ئەو هەموو ناوەی دەرکردووە، تەنیا حەوت زیندانیی تێدا بووە و ئەوانیش دز و قاچاخچی بوون! بەڵام قزل قەلعەی ئاریامیهر تەنیا شوێنی زیندانیانی سیاسی بوو زۆرێک لەو دەستە گوڵانە لە ژێر ئەشکەنجەی حکوومەت نیزامیی بەختیار و ساواکی شادا گیانی پیرۆزیان لەدەست دابوو.

ئەوە چارەنووسی ئێمەیە بە دەست ئەو ڕژیمانەی ناوچەکە کە ئەگەر زیندانێکیان داخست یەکی گەورەتر بکەنەوە! هەرچۆنێک بێت، ئێمەیان لە قزل قەلعەوە بردە ساختمانی تازەی زیندانی ئێڤین. واتە دەستەی ئێمە ئاخرین زیندانیانی قزل قەلعە و یەکەمین زیندانیانی ئەو ئێڤینە بووین کە ئێستا هەیە. دیارە لاقمان بە بەرەکەت بوو! لەبەر ئەوەی دواتر لە سەردەمی مەلاکاندا ئێڤین چەند قات گەورە کرایەوە! نەک هەر ئێڤینیش بەڵکوو لە هەموو شار و شاروچکەیەک لە قزل قەلعە خراپترێکیان کردەوە، هەر ئەوەندەی ماوە لە گوندەکانیش لە جیاتی قوتابخانە زیندان بکەنەوە!

هەرچۆنێک بێت، قزل قەلعە زۆر خۆش بوو، ئازاد بووین و دەهاتینە حەوشەکە دەگەڕاین، بەڵام لە ئێڤین کردیانینە کونەوە تەنیا ڕۆژی سەعاتێک دەیانبردینە شوێنێک کە هەر بەناو حەوش بوو دەنا دیواری بڵێند بڵێند و ئاسمانی بەرز و زەوی سەختی کۆنکرێت نەبێ هیچ نەبوو. سەرەتا باش بوو خەڵک کەم بوون، بەڵام ژمارەی زیندانیان بەرەبەرە زیادی کرد و ژوورەکان پڕ بوون. زیندانەوانەکانیش فەرقیان کرد. لە قزل قەلعە زیندانەوان هەر نەدەهاتنە نێو زیندان مەگەر بۆ کارێکی تایبەت نەبوایە، دوای چەند خولەکیش دەڕۆیشتن و هەر خۆمان دەماینەوە، زۆریش نێوچاوان ترشاو نەبوون، بەڵام ئەوانەی ئێڤین مڕچ ومۆڕ بوون و دوژمنانەتر لەگەڵمان دەجووڵانەوە، هەموو دەم و سەعاتێکیش لووتیان بە لووتمانەوە بوو. دەرگاکان دادەخران و دەبوو بێن بیکەنەوە. من لەگەڵ هاوزیندانییەکانی پێشوومدا لە سلوولی عموومی بووین و ئەوە باشتر بوو لە ئینفیرادی. چەند مانگێک لەوێ مامەوە بێ ئەوەی مولاقاتم هەبێت. پاشان بردیانم بۆ زیندانی قەسر. لە ڕاستیدا دوای کومیتە دەبوایە بمنێرن بۆ قەسر بەڵام ئەو ماوەیەی قزل قەلعە و ئێڤین وەک تەمێ کردن و سزادان وابوو، دەنا من حوکم درابووم و نەدەبوایە لە "بازداشتگا" ی بێ مولاقات و بێ ئیمکاناتدا ڕامبگرن. بەڵام کوێی کارەکانی ساواک ڕاست بوو تا ئەوەیان چەوت بێت!

زیندانی قەسر

لە ئێڤین هیچ مولاقاتێکیان پێ نەدام. دواتر کاکم باسی ئەوەی کرد چەندیان هەوڵ دابوو بەڵام نەیانتوانیبوو ئیجازەی مولاقات وەربگرن. ساواک ئەزیەتی دەکردم و دوای دادگا و مەحکووم بوونیش لەکۆڵم نەدەبوونەوە. سەرئەنجام دوای تێپەڕ بوونی ساڵێک بەسەر گیرانەکەمدا بردیانم بۆ قەسر. با لەبیرم نەچێ، لە هەر زیندانێکەوە دەیانبردم بۆ یەکی دیکە، جل و بەرگی خۆمیان پێ دەدامەوە و لەبەرم دەکردن، بەڵام هەر دەگەیشتینە شوێنە تازەکە دیسان لێیان دەستاندمەوە و بەرگی تایبەت بەئەوێیان لەبەر دەکردم، ئەوراق و شتومەکی ناوگیرفانیشم لەگەڵ پەروەندەکەمدا بە دەست مەئموورەکانەوە دەبرا و دەدرا بە زیندانە تازەکە. هەموو جارێک لێیان دەپرسیم ئەو کاغەزی "ئەحمەدئاغا" یە چییە و ئەو کەسە کێیە؟ ئەوە بەتەواوەتی وەڕەزی کردبووم ونەشیاندەداوە دەستم بیدڕێنم لەکۆڵ خۆمی بکەمەوە. دەمگوت هەر دەستم پێی بگات دەیدڕێنم وخۆم لەو پرسیارانە ڕزگار دەکەم، بەڵام ئەوەم بۆ نەلوا تاوەکوو چووم بۆ قەسر. قەسر زیندانی شەهرەبانی بوو و دەکرا کەرەسە و شتومەکی ناوگیرفانی خۆت پێ بێت. هەر ئەوەندەی کاغەزەکەم گەیشتەوە دەست، خێرایەک دڕاندم و فڕێمدا. ئەوانەشم دواتر یادی بەخێر بێت بۆ کاک ئەحمەدی سامبەگی دەگێڕاوە و دەمگوت ئەگەر ئەو شەوە زوو بهاتبایەتەوە ئەو یادداشتەم نەدەنووسی و ئەو کاغەزەش چوار زیندانی تاران نەدەگەڕا، تۆش وا مەشهوور نەدەبووی!

لە قەسر،سەرەتا بردیانین بۆ " قرنطینە ". بەشی "قرنطینە" دنیایەکی سەیر بوو. داڵانێکی ڕەش و پیس و پۆخڵ، هەمووی زیندانیانی عادی . ئێمەش سێ چوار کەس زیندانی سیاسی بووین لە ئێڤینەوە چووبووین و چوار پێنج کەسیش لە کومیتەوە هاتبوون هەموومان لە لایەک لە دەوری یەکتر کۆ ببووینەوە و لە ئینساف نەگوزەرێین ئەوانی دیکە ئازارێکیان بۆمان نەبوو بەڵام شەڕو هەرایان لەگەڵ یەکتر هەبوو، جارێکیان شەڕیان دەکرد یەکیان لینگە کەوشێکی لەوی دیکە گرت، ڕاست هات و درا لە سەری هاوڕێیەکی ئێمە! بەڵام ئەو شتانە زۆر نەبوون. دووسێ ڕۆژ لەوێ ماینەوە تا ڕایانگواستین بۆ بەندی سیاسییەکان.

ئەوانەی لە کومیتەوە هاتبوون یەکیان کاک عەبدوڵڵای موهتەدی بوو، کە دەمناسی. کاک عەبدوڵڵا ئاماژەی بە دووکەس لە سیاسییەکان دا کە پێکەوە لە کومیتەوە هاتبوونە ئەوێ و گوتی ئەو دوو کەسە بران و دەڵێن باوکیان لە بۆکان بووە، ناویان "شەیبانی"یە، تۆ نایانناسی؟ گوتم هەی نەبێ! ئەوانە کوڕی حاجی شەیبانین یەکەم مودیری مەدرەسە لە بۆکانی ساڵی ١٣٠٧. من بەهۆی خاڵمەوە، لە تاران هاتوچۆی ماڵی شەیبانیم دەکرد لە کۆڵانێکی پشتەوەی مەیدانی شەهناز (ئیمام حوسەینی ئێستا)، هەر شەیبانیش یەکەم ماڵی لە تاران بۆ بەکرێ گرتم. چووم بۆلایان و هەواڵی باوکیانم پرسی. دواتریش کە لە زیندان هاتمە دەرێ چوومە ماڵیان و هەواڵی منداڵەکانیانم بە دایک و باوکیان ڕاگەیاند، لە مردنی حاجی شەیبانیشدا لەگەڵ خاڵم چووم بۆ سەرەخۆشیی کەس وکارەکەی. لەم ساڵانەدا کاک عەبدوڵڵای موهتەدیم بینی و باسی زیندانم لێ پرسی، بەڵام لەبیری نەمابوو کە لەو ساڵەدا لە زیندان پێکەوە بووبێتین.

هەرچۆنێک بێت، دوای دووسێ ڕۆژ بردیانین بۆ بەندی سیاسی. وەبزانم بەندی ٢ و ٧ بوو. بەندی سیاسی سەرجەم ٦ بەند بوو و یەکی تازەشیان لێ زیاد کردبوو کە حەوشەکەی لەگەڵ بەندی ٢ دا هاوبەش بوو. بەندی ٢ و ٧ شوێنی زیندانیانێک بوو کە زیندانەکەیان قورس نەبوو واتە تا دوو سێ ساڵ بوو. قەسر لەچاو ئێڤین و قزل قەلعە زۆر خۆش بوو، کتێبی لێ بوو و تەلە فیزیۆن و ڕۆژنامە؛ مولاقاتیش کەم وزۆر هەبوو.

کاتێ گەیشتمە بەندی ٢ جگە لە کەسانێک کە لە کومیتە بینیبوومن، کەسم نەدەناسی، هاوپەروەندەشم نەبوو، ئەو برادەرە سنەیپەش وا بەگرتنی دابووم ماوەیەک لەوێ ببوو و پاشان بە بێ دادگاچوون و مەحکووم بوون و زیندان بۆ برینەوە، ئازاد کرابوو. تاقە شتێک کە جێگەی بەتاڵی ئەو تەنیاییەی بۆپرکردمەوە، وجوودی چەند زیندانیی کورد و یەکیان شەهید سولەیمانی تیکانتەپە بوو. سولەیمان لەمن کەم تەمەنتر بەڵام تێگەیشتوو و میهرەبان و دڵسۆز بوو. هەر لە ڕۆژی یەکەمدا گەلێک لە پەیوەندییەکان و یاساکانی ناو زیندانی بۆ ڕوون کردمەوە. من سولەیمانم بە دۆستێکی باش و جێگەی متمانەی خۆم دەزانی و هەرواش بوو. کاتێ لە شەڕی ساڵی ١٣٥٨ ی سنەدا شەهید کرا زۆرم خەفەت خوارد و چوومە ڕێ ورەسمی ناشتنەکەی. یادی بەخێر بێت. کاک "طیب سیادت" یش لەوێ بوو. تەیب لە بنەماڵەی حاجی بابەشێخی تورجان و مرۆڤێکی ساغ و بێ فێڵ و قسەخۆش و جێگەی ڕێز بوو. قسە کردن لەگەڵ ئەو، باری زۆری لێ سووک دەکردم. هەروەها کاک "زاگرۆس خوسرەوی" خەڵکی سابڵاغ لەوێ بوو، ئەویش وەک کاک سولەیمان و کاک تەیب مرۆڤێکی باش بوو بەڵام دوای چەند ڕۆژێک ڕۆیشت، لەبیرم نییە بردیانە کامە بەند، لەبەر ئەوەی دواتر هیچ نەمبینییەوە. کاک عەبدوڵڵای موهتەدیش لەگەڵ دوو کرێکاری تورکی ئازەربایجانی لەوێ بوون و هاوپەروەندەی یەکتر بوون. نازانم کاک عەبدوڵڵا حوکمی چەند ساڵ زیندانی وەرگرتبوو بەڵام دەزانم من زووتر لەو ئازاد بووم و دوای گەڕانەوەی بۆکانم، لەگەڵ کاک سەلاحوددینی موهتەدی جارێک چوومە خزمەت دایکیان لە ماڵی خۆیان و هەواڵی سەلامەتی کاک عەبدوڵڵام پێدا.

لە زینداندا کێشە و گرفت زۆر بوو. ئاشکرایە سەرەکیترین کێشە، کێشەی نێوان زیندانی و زیندانەوان بوو. لە ڕابردوودا زیندان بە گشتی لە ژێر هێژێمۆنی زیندانییە چەپەکاندا بوو کە بەتایبەت دوای ٢٨ ی گەلاوێژی ١٣٣٢ لە توودەییەکاندا خۆلاسە دەبووەوە. دیارە بە تەنیشت ئەوانەوە ناسیۆنالیستە کورد و ئازەرییەکان و هەندێک سەرەک عەشیرەی کورد و لوڕیش لایەنێکی دیکەی زیندان بوون. بەهاتنی ئیسلامییە خومەینی چییەکان لە دەیەی چل وسەر هەڵدانی بزاڤی چریکی لە ساڵی ١٣٥٠ هاوسەنگییەکان تێک چووبوون و چەپرەوی رووی لە زیادی نابوو. ڕژیمیش زیاتری سەخت لێ دەگرتن و ماوە بە ماوە، یەک لەو ئیمتیاز و ئەو سەربەخۆییانەی لێ دەسەندنەوە کە پێشتر هەیانبوو و پۆلیس و ساواک لووتی زیاتریان دەوەژاندە کاروباری زیندانیانەوە. هەر کام لە بەندەکانی زیندانی سیاسیی قەسر لە ڕێگەی "کۆمۆن" ێکەوە بەڕێوە دەبرا کە زیندانییەکان پێکیان دەهێنا و بەرپرسانی زیندانیان مەجبوور دەکرد بە قەبووڵ کردنی. کۆمۆن هەموو هەفتەیەک چەندکەسی دادەنا بۆ کار و خزمەت و خاوێن کردنەوە و ڕاگەیشتن بە خواردنی خەڵکی ناو بەندەکە و پاک و خاوێنی بەند.

لە سەردەمی چوونی من بۆ قەسردا هەوڵی زیندان ئەوە بوو کۆمۆنەکان تێک بشکێنن و نەیانهێڵن، کەس لەگەڵ کەسدا خواردن نەخوات و هەرکەسەی بەرپرسی خۆی بێت. زیندانییەکان ئەوەیان قەبووڵ نەدەکرد و لەبەرانبەریدا دەوەستان. ڕۆژێکیان ڕایانگەیاند کەس حەقی نییە لەگەڵ کەسدا نانی نیوەڕۆ بخوات، بەڵام "کۆمۆن" گوێی نەدایە قسەیان و خواردنەکان دوو بە دوو دانران. من ئەو ڕۆژە لە داڵانەکە لە سەر سفرە دوور ودرێژەکە دانیشتبووم و لەگەڵ کەسێکی دیکەدا پێکەوە خواردنمان دەخوارد. ئەفسەرێک هاتە ژووری و ناوی چەند کەسێکی یادداشت کرد کە یەکیان بە هەڵکەوت من بووم. پاشان بڵێندگۆ ئەو ناوانەی خوێندەوە و داوای لێکردن بچن بۆ ژێر هەشت (واتە بۆ دەفتەری زیندان). وابزانم ٨ تا دە کەس دەبووین. چووین. بە ڕیز ڕایانگرتین. ئەفسەرێکی زۆر تووڕە و تۆسن هات و بەربووە هەڕەشە و گوڕەشە، چیتان لێدەکەین و دەتاننێرینەوە کومیتە بۆ ئەشکەنجە و لەبەر

خۆش شانسی منیش نەفەری یەکەمی ڕیزەکە بووم! هەر هاتە پێشەوە و بە هەموو هێز و قووەتی خۆی زللەیەکی لێدام کە تا ئەو کاتە زللەی وام لێ نەدرابوو. بۆ ماوەیەک گێژ بووم، دەستم بە دیوارەوە گرت و نەمهێشت بکەوم. وابزانم کابرای ئەفسەر خۆی تێگەیشت زیادەڕۆیی کردووە و نەدەبوایە ئاوا لە منی بەلەباریکی لاواز بدات، ئیتر لەکەسی دیکەی نەدا و تەنیا هەندێک هەڕەشەی دیکەی لێکردین و گوتی جارێ بڕۆنەوە ژووری با بزانم. چووینەوە، بەڵام ئەو شەوە و ڕۆژانی دواتریش هەر پێکەوە نانمان خوارد! بۆیان نەچووە سەر، خەڵکەکە لەو پەیوەندییەدا یەکگرتوو بوون، هەربۆیەش زیندانەوان هیچیان بۆ نەدەکرا.

باسی یەکگرتووییم کرد، کێشەیەکی دیکەی ناو زیندان کێشەی ئیدیۆلۆژیک بوو. ئیسلامییەکان سەفی خۆیان جیاواز بوو و جگە لە هەندێک کاری هاوبەش و گشتی ، حەشر ونەشریان لەگەڵ یەکتر بوو و تاک و ترایەکیان نەبێت لەگەڵ ئێمەدا نەدەجۆشان، هەر خەریکی نوێژو ڕۆژووی خۆیان بوون. جگە لەوان، عالەمەکە بە گشتی نوێژی نەدەکرد و ڕۆژووی نەدەگرت. زۆرێک لە ڕێبەرانی ئێستای کۆماری ئیسلامی ئەودەم لەوێ بوون لەبەر ئەوەی هیچکامیان زیندانی زۆریان پێ نەدرابوو ببرێنە بەندەکانی سەرەوەتر. ئیسلامییەکان مەلایەکی دەبەنگی گاڵتەجاڕان لەناودابوو ناوی "شجوونی" بوو کە دوای شۆڕش کرایە نوێنەری مەجلیس و دەڵێن ئێستا نیوەی کەرەجی کردۆتە هی خۆی. شجوونی ئەودەم دەیگوت ١٣ جار گیراوم هەرجار لە زیندان ئازاد دەبم، نرخی "نوحەخوانی" م یەک تمەن دەبەمە سەرەوە! دیارە ئێستا یەک تمەنەکان بۆی بوونەتە یەک ملیارد تمەن! کابرا جگە لە پوڵ و پارە باوەڕی بەهیچ شتێک نەبوو. لە بەرانبەردا کەسانی جێگەی ڕێزی زۆریشمان لەگەڵ بوو بۆ نموونە "فریدون تنکابنی" نووسەری توودەیی و چەند کەسی سەر بە ڕێکخراوەی چریکی فیدایی و موجاهیدینی خەلق.

کێشەیەکی دیکەی زیندان ئەوە بوو خەتی فیکریی چەپەکانیش یەک نەبوو، چریک لە لایەک و توودەیی لە لایەکی دیکە، موجاهیدینی خەلقیش سەفی خۆیان هەبوو. خەڵکانی سەربەخۆی وەک منیش هەبوون بەڵام کەم بوون و کەس هیچمانی بە جیددی وەر نەدەگرت. ئەو جیاوازییانە زۆر دەرنەدەکەوتن و لە کاروباری گشتیدا چەشنە پێکهاتن و یەکگرتنێک هەبوو، بۆ نموونە لە وەرزشی بەیانان و ئێواران یان لە کاری خاوێن کردنەوە و ئامادەکردنی خواردندا.

درێژەی هەیە